

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

.....

NGUYỄN THỊ HỒNG CHUYÊN

**ĐẶC ĐIỂM LỜI THOẠI NHÂN VẬT
TRONG TRUYỆN NGẮN NGUYỄN NGỌC TU**

LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ

Thái Nguyên- 2010

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

.....

NGUYỄN THỊ HỒNG CHUYÊN

**ĐẶC ĐIỂM LỜI THOẠI NHÂN VẬT
TRONG TRUYỆN NGẮN NGUYỄN NGỌC TƯ**

Chuyên ngành: Ngôn ngữ học

Mã số: 60.22.01

LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ

NGƯỜI HƯỚNG DẪN KHOA HỌC: PGS. TS. PHẠM VĂN HẢO

Thái Nguyên- 2010

LỜI CẢM ƠN

Để hoàn thành luận văn này, tôi đã được sự hướng dẫn nhiệt tình của PGS. TS. Phạm Văn Hào, Viện Từ điển học và Bách khoa thư, thầy đã có những định hướng ban đầu, những lời nhận xét và chỉ dẫn quý báu trong suốt quá trình tôi thực hiện luận văn. Tôi xin bày tỏ lòng biết ơn chân thành, sâu sắc nhất của tôi tới thầy về những ý kiến quý báu và thời gian mà thầy đã dành cho tôi.

Tôi cũng xin bày tỏ lòng biết ơn chân thành của mình tới tất cả những thầy cô đã tận tình giảng dạy, hướng dẫn và quan tâm giúp đỡ tôi trong suốt thời gian theo học chương trình thạc sĩ Ngôn ngữ khóa 2008 - 2010 tại trường Đại học Sư Phạm - Đại học Thái Nguyên cũng như quá trình bắt tay vào viết và hoàn thành luận văn.

Cuối cùng tôi xin cảm ơn những người thân trong gia đình, những bạn bè khác đã hết lòng động viên, khuyến khích, giúp đỡ và tạo điều kiện để tôi có kết quả cuối cùng ngày hôm nay.

Thái Nguyên, tháng 8 năm 2010

Tác giả luận văn

Nguyễn Thị Hồng Chuyên

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi, là kết quả lao động nghiêm túc, tìm tòi và kế thừa trong quá trình nghiên cứu của tôi. Các số liệu, kết quả nêu trong luận văn là trung thực và chưa từng được ai công bố trong bất kì công trình nào khác.

Tác giả luận văn

Nguyễn Thị Hồng Chuyên

MỤC LỤC

	Trang
MỞ ĐẦU	4
1. Lí do chọn đề tài.....	4
2. Lịch sử vấn đề nghiên cứu.....	5
3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu.....	9
4. Mục đích nghiên cứu và nhiệm vụ nghiên cứu.....	9
5. Phương pháp nghiên cứu.....	10
6. Đóng góp mới.....	10
7. Cấu trúc luận văn.....	11
CHƯƠNG 1: CƠ SỞ LÝ LUẬN	12
1.1. Ngôn ngữ văn học.....	12
1.1.1. Xuất xứ.....	12
1.1.2. Đặc điểm của ngôn ngữ văn học.....	13
1.1.3. Phân loại.....	14
1.2. Lí thuyết về hội thoại	16
1.2.2.1. Khái niệm hội thoại.....	16
1.2.2.2. Vận động hội thoại.....	17
1.2.2.3. Cấu trúc hội thoại.....	18
1.3. Khái quát về phương ngữ tiếng Việt.....	22
1.3.1. Khái niệm phương ngữ.....	22
1.3.2. Đặc điểm phương ngữ tiếng Việt.....	23
1.3.2.1. Đặc điểm ngữ âm.....	24
1.3.2.2. Đặc điểm từ vựng - ngữ nghĩa.....	26
1.3.2.3. Đặc điểm ngữ pháp.....	30
1.4. Nhân vật văn học và ngôn ngữ nhân vật.....	32
1.4.1. Nhân vật văn học.....	32
1.4.2. Ngôn ngữ nhân vật.....	35
1.5. Đôi nét về Nguyễn Ngọc Tư.....	39

Chương 2: CÁCH THỂ HIỆN LỜI THOẠI VÀ ĐẶC ĐIỂM CỦA LỜI THOẠI NHÂN VẬT TRONG TRUYỆN NGẮN NGUYỄN NGỌC TU'	42
2.1. Những cách biểu hiện lời thoại của nhân vật.....	42
2.1.1. Dựa vào hình thức thể hiện của lời thoại nhân vật	42
2.1.2. Dựa vào phương thức thực hiện chức năng giao tiếp của lời thoại nhân vật.....	47
2.1.2.1. Lời đối thoại của nhân vật	50
2.1.2.2. Lời độc thoại của nhân vật	52
2.2. Đặc điểm ngôn ngữ của lời thoại nhân vật trong truyện ngắn Nguyễn Ngọc Tu'....	57
2.2.1 Đặc điểm về ngữ âm.....	57
2.2.1.1.Những biến thể phát âm ở bộ phận vần.....	58
2.2.1.2. Những biến thể phát âm phụ âm đầu.....	58
2.2.2. Đặc điểm từ vựng - ngữ nghĩa.....	59
2.2.2.1. Từ ngữ.....	59
2.2.2.2. Ngữ cố định.....	63
2.2. Đặc điểm về cú pháp.....	67
2.2.2.1. Nguyễn Ngọc Tu' sử dụng tất cả các kiểu câu: câu cảm thán, câu cầu khiến, câu trần thuật, câu nghi vấn trong việc xây dựng lời thoại nhân vật.....	67
2.2.2.2. Nguyễn Ngọc Tu' sử dụng những cấu trúc ngữ pháp riêng của phong cách khẩu ngữ để xây dựng lời thoại nhân vật.....	69
2.2.4. Biện pháp tu từ.....	72
2.2.4.1. Cách so sánh ví von giàu hình ảnh.....	72
2.2.4.2. Biện pháp nói quá, cách diễn đạt khoa trương.....	73
Chương 3: GIÁ TRỊ CỦA LỜI THOẠI NHÂN VẬT TRONG TRUYỆN NGẮN NGUYỄN NGỌC TU'	77
3.1. Lời thoại nhân vật khắc họa tính cách nhân vật.....	77
3.1.1. Người nông dân Nam Bộ.....	78
3.1.2. Nhân vật người nghệ sĩ tài tử.....	91
3.1.3. Nhân vật người trí thức.....	96
3.2. Lời thoại nhân vật góp phần thể hiện không gian Nam Bộ.....	99

3.2.1. Không gian sông nước Nam Bộ.....	99
3.2.2. Không gian ruộng đồng Nam Bộ.....	103
3.2.3. Không gian sinh hoạt gia đình của người Nam Bộ.....	105
3.3. Lời thoại nhân vật góp phần thể hiện phong cách nhà văn.....	106
3.3.1. Qua lời thoại nhân vật bộc lộ rõ Nguyễn Ngọc Tư là nhà văn có khả năng phân tích, lí giải bản chất con người đương đại.....	107
3.3.2. Qua lời thoại nhân vật, tác giả gián tiếp lí giải và chỉ ra những nguyên nhân của vấn đề nảy sinh trong cuộc sống con người.....	109
3.3.3. Qua lời thoại nhân vật, ta thấy đó là cách nhìn nhận cuộc sống ở phần bản chất với những biểu hiện sinh động như nó vốn có.....	110
KẾT LUẬN.....	114
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	116
PHỤ LỤC.....	119

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Ngôn ngữ là chất liệu, là phương tiện biểu hiện mang tính đặc trưng của văn học. Ngôn ngữ là yếu tố đầu tiên mà nhà văn sử dụng trong quá trình chuẩn bị và sáng tạo tác phẩm. Văn học lấy ngôn từ làm chất liệu sáng tạo và là con đường để đi vào thế giới nghệ thuật của nhà văn, còn những người nghiên cứu đi bóc tách các lớp vỏ ngôn ngữ để thấy được giá trị nội dung, tư tưởng của tác phẩm. Đối với một tác phẩm văn học, lời thoại nhân vật là một trong những phương tiện quan trọng được nhà văn sử dụng nhằm thể hiện cuộc sống và cá tính nhân vật. Bởi mỗi nhân vật có một ngôn ngữ riêng.

Nguyễn Ngọc Tư (1976) là nhà văn nữ, quê hương ở vùng đất mũi Cà Mau. Tuy còn trẻ nhưng tác giả này đã trở thành một hiện tượng lạ gây xôn xao làng văn Việt Nam những năm gần đây và khiến các nhà nghiên cứu, phê bình và độc giả quan tâm tốn bao giấy mực. Với những thành quả đạt được: Giải thưởng Sáng tác Văn học tuổi 20 lần II của Hội Nhà văn TP HCM với tập truyện ngắn đầu tay “*Ngọn đèn không tắt*” năm 2000; Giải thưởng của Hội Văn học – Nghệ thuật với tập truyện ngắn “*Giao thừa*” năm 2003 và đặc biệt “*đánh ùm một tiếng*” bằng tập truyện ngắn “*Cánh đồng bất tận*”, Nguyễn Ngọc Tư đã khẳng định được chỗ đứng cho mình trong làng văn Việt Nam. Cái lạ cái hay trong sáng tác của Nguyễn Ngọc Tư khá phong phú. Tuy nhiên có thể nói thế mạnh của Nguyễn Ngọc Tư nằm ở truyện ngắn. Và nhiều người cho rằng truyện ngắn của Nguyễn Ngọc Tư có hai cái không mới lạ là: đề tài và ngôn từ sử dụng, nhưng chính hai cái không mới đó cộng hưởng làm nên một giọng văn mới lạ, đặc biệt. Điều người đọc dễ nhận thấy là Nguyễn Ngọc Tư đã sử dụng tối đa các khả năng ngôn ngữ để diễn đạt cao nhất điều mình muốn nói. Và vì thế người đọc chúng ta hiểu tìm được thế giới nghệ thuật nằm ẩn sâu trong lớp ngôn từ đó thì phải bóc tách chúng. Do đó muốn đánh giá giá trị của tác phẩm văn học ta không thể không xem xét việc nhà văn chọn lựa và sử dụng chất liệu ấy như thế nào.

Trong truyện ngắn Nguyễn Ngọc Tư, chúng ta ngạc nhiên trước thế giới nhân vật đa dạng, đông đảo. Mỗi nhân vật mang một diện mạo, một cá tính riêng. Thế giới nhân vật đông đúc, phức tạp ấy chính là sự khúc xạ của cuộc sống vào văn học. Một trong

những đặc điểm nổi bật nhất, gây ấn tượng nhất trong việc xây dựng nhân vật là việc lựa chọn và sử dụng ngôn ngữ. Lời thoại nhân vật trong truyện ngắn Nguyễn Ngọc Tư xuất hiện với tần số cao, biểu hiện đa dạng và mang những giá trị nhất định mà người nghiên cứu khó lòng bỏ qua. Đây là một yếu tố quan trọng làm nên màu sắc, giá trị cho những đứa con tinh thần của nhà văn.

Có thể nói, Nguyễn Ngọc Tư là một trong những nhà văn được nhiều người nghiên cứu chú ý và có được nhiều bài viết về sáng tác của chị. Các bài viết thường chú trọng nhiều đến cách hiểu một số tác phẩm hoặc khía cạnh nào đó trong các truyện ngắn. Theo khảo sát của chúng tôi, những công trình nghiên cứu về truyện ngắn của Nguyễn Ngọc Tư dưới góc độ ngôn ngữ không nhiều, về lời thoại nhân vật thì hầu như chưa có. Do vậy, chúng tôi đã chọn đề tài ***Đặc điểm lời thoại nhân vật trong truyện ngắn Nguyễn Ngọc Tư*** để nghiên cứu với hi vọng qua việc tìm này sẽ có thêm cơ sở cũng như kinh nghiệm thực tế để đi vào khám phá thế giới nhân vật, chiều sâu tư tưởng trong sáng tác của chị, từ đó thấy được những đóng góp cũng như vị trí của Nguyễn Ngọc Tư trong dòng văn học đương đại.

2. Lịch sử vấn đề nghiên cứu

2.1. Việc nghiên cứu về lời thoại với nhân vật trong tác phẩm văn học

Để thể hiện tính cách nhân vật, nhà văn không chỉ miêu tả ngoại hình, biểu hiện nội tâm mà còn thể hiện qua lời thoại của nhân vật. Lời thoại của nhân vật là lời ăn tiếng nói của nhân vật, là một căn cứ biểu đạt tính cách và phẩm chất của mỗi người. Do đó trong thể hiện hình tượng nghệ thuật của mình các nhà văn hết sức coi trọng việc thể hiện tính cách nhân vật thông qua lời thoại của nhân vật.

Vì vậy giáo sư Hà Minh Đức đã nhấn mạnh “*phương tiện quan trọng nhất của tính tạo hình khách thể trong tác phẩm tự sự và kịch là các lời nói của nhân vật trong sử thi, tiểu thuyết, truyện vừa và truyện ngắn, các lời đối thoại và độc thoại của các nhân vật chiếm một bộ phận đáng kể có khi là rất lớn trong văn bản*”[12,97].

Do chi phối bởi hệ thống thi pháp cho nên mỗi một thời kì văn học, lời thoại của nhân vật lại có những đặc trưng riêng. Các tác phẩm ở thời trung đại, lời thoại

của nhân vật thường mang tính ước lệ, trang trọng thể hiện tính cách nhân vật mang tính khuôn mẫu của thời đại. Đến văn học thời kì hiện đại, nhất là ở các tác phẩm hiện thực chủ nghĩa, lời thoại của nhân vật mới đạt đến yêu cầu cá thể hóa cao. Nhờ đó mà *"Thế giới bên trong của nhân vật giờ đây không chỉ được phát hiện bằng ý nghĩa logic của lời nói mà còn bộc lộ qua cách nói, cách tổ chức lời nói"*[12, 145].

Như vậy, lời thoại nhân vật (ngôn ngữ nhân vật) là một khái niệm quen thuộc đối với những nhà nghiên cứu văn học, những nhà nghiên cứu ngôn ngữ, những người dạy và học văn. Đã có rất nhiều công trình nghiên cứu, bài viết, ý kiến khác nhau tìm hiểu về lời thoại của nhân vật trong các tác phẩm văn học nói chung và trong từng tác phẩm cụ thể nói riêng. Người đọc có thể tìm hiểu ngôn ngữ nhân vật dưới những góc độ như: lí luận văn học, ngữ pháp học, phong cách học... Có thể điếm qua một số công trình nghiên cứu về lời thoại và nhân vật văn học như sau:

Trong *"Những vấn đề thi pháp của truyện"*, tác giả Nguyễn Thái Hòa đề cập tới chức năng cá thể hóa tính cách nhân vật của lời thoại nhân vật và độc thoại nội tâm nhưng mới chỉ dừng ở lý thuyết chung, chưa đi vào phạm vi ngữ liệu cụ thể. Tác giả nhận định: *"ta cũng thấy những lời thoại của Ngô Tất Tố, Nguyễn Công Hoan, Vũ Trọng Phụng... sống động hơn bất cứ một trang miêu tả nhân vật nào, đến mức người đọc chỉ cần nhớ những "Em chã", "mẹ kiếp!", "thế thì nước mẹ gì" đến "thời Tây thời giờ là vàng bạc" là nhớ ngay đến nhân vật nào, thuộc cuốn truyện của ai, không cần nhắc lại truyện"* [24, 65].

Tác giả Đỗ Việt Hùng, Phạm Thị Ngân Hoa trong *"Phân tích phong cách ngôn ngữ trong tác phẩm văn học"* đã xác định vai trò của các kiểu lời trong tác phẩm văn xuôi tự sự như sau: *"Lời đối thoại giữa các nhân vật là một thành phần chủ yếu trong kết cấu của tác phẩm tự sự. Chức năng chủ yếu của đối thoại thực sự, đối thoại không chỉ mang tính chất miêu tả hoặc chuyển dẫn, trình bày sự kiện mà còn bộc lộ tính cách, tâm lí của nhân vật và các quan điểm tư tưởng"* [26, 194]

Ngoài ra còn có rất nhiều các công trình nghiên cứu về lời thoại nhân vật, như Bùi Minh Toán - *Từ trong hoạt động giao tiếp tiếng Việt*. NXB Giáo dục, 2003 (Viết chung với Đỗ Hữu Châu); Nguyễn Thị Thanh Nga - *Những từ ngữ mang sắc thái*